

Пострадянський порядок між традицією та сучасністю

Редакційний вступ

Сьогоднішнє громадянське, ідеологічне, політичне та, нарешті, військове протистояння в Україні є критичним моментом у розвитку нашого регіону. Пошуки порядку у пострадянських суспільствах у більшості випадків привело до встановлення авторитарних режимів. Євромайдан, визвольна революція в Україні, судячи з усього, запустив процес руйнування авторитарних режимів у всій Східній Європі та, можливо, Середній Азії. Російський військовий наступ у Криму, зростання громадянських протестів у мегаполісах Федерації та фінансове напруження російської економіки, викликане західними санкціями, стало початком нового тренду перебудови та переупорядкування пострадянського простору.

Жага порядку притаманна пострадянським народам: що пережили економічний та адміністративний безлад пізньої Перебудови, розпад СРСР та війну всіх проти всіх у 1990-х роках. Кримінальна, сексуальна та комерційна революції радикальним чином змінили приватну сферу. Націоналістичні, ліберальні та авторитарні тенденції призвели до значної зміни структур публічної сфери. Конфліктний індивідуалізм, недовіра та винайдення свого національного майбутнього/минулого напередвизначив успіх авторитарних лідерів. Але ті ж самі передумови ведуть і до інших рішень, що включають і “кольорові революції”, і надії на модернізацію під зовнішнім управлінням (чи то з боку США чи Росії, чи то ЄС чи Митного Союзу). Саме про ці передумови йдеться у цьому числі “Ідеології і політики”.

Це число відкриває стаття Сергія Курбатова та Алли Марченко, присвячена зміні сприйняття пізньорадянських часів у пострадянській пам’яті. Авторський дует філософа та соціологічній описав траєкторію еволюції цієї пам’яті на прикладі зміни ставлення до фігури Михайла Горбачова за матеріалами підручників з історії Білорусі, Росії та України. Амбівалентний характер оцінок історичної ролі Горбачова вказує на створення національних образів Перебудови та її лідера. У Білорусі образ Горбачова пов’язано з м’якими іронічним ностальгічним ставленням про “первинний порядок”. У Росії йдеться про ностальгію за статусом над-держави. А в Україні націоналізація історії призвела до розгляду теми жертвовності в історії.

Друга стаття нашого числа стосується неоднозначності політичного розвитку пострадянського Узбекистану. Єско Шмолер аналізує фундаментальні суперечності між сучасними моделями державного управління та клієнт-патронними зв'язками, що стосуються перед-модерних уявлень про соціальний лад. Автор також показує, як радянська традиція державності та управлінські практики того часу залучені до функціонування суперечливої узбецької політичної системи.

Поліна Ключнікова пише про вплив західноєвропейських стилів життя на демократичні цінності російських мігрантів, що мешкають у Лондоні, Берліні та Барселоні. Автор аналізує стосунки та мову росіян у зв'язку зі “сніговою революцією”, про-демократичним рухом у Росії в часи парламентських та президентських виборів у 2011-2012 рр. У статті вказано на особливі комунікативні дії росіян Заходу за умов серйозної дисконунікації діаспор та власне російського суспільства. Поліна Ключнікова укажує, що проблемна комунікація діаспор і материнського суспільства призвела до виникнення власної ідентичності у громадах росіян Заходу.

Наталя Беліцер аналізує несподіваний електоральний успіх Всеукраїнського Об'єднання “Свобода” 2012 року. Зважаючи на неоднозначну роль “Свободи” у трагічних подіях Євромайдану і після нього, дані та їхня інтерпретація у цій статті дають можливість краще зрозуміти травму українського суспільства, нанесену авторитарним правлінням Януковича, і реакцію на неї у вигляді підтримки праворадикального руху.

У своєму тексті Маргарита Фабрикант пропонує аналіз реакції російського лібералізму на виклики російського націоналізму. Здійснивши аналіз помилок лібералів, Авторка пропонує російським лібералам сфокусувати увагу на трьох проблемах: 1) зростанні ксено- та мігрантофобії в російському суспільстві; 2) використання лібералами націоналістичних лозунгів із тактичними цілями; 3) формування позитивних відповідей на національне питання у ліберальних стратегіях. Сьогоднішня перемога націоналізму в Росії вимагає від лібералів вивчити уроки своїх поразок та переглянути свої тактики і стратегію.

У заключній статті цього числа “Ідеологія і політика”, Анне Юргенс порівнює траєкторії розвитку російськомовного населення у пострадянських Естонії та Україні. Авторка відслідковує те, як саме ці групи пережили перехід із позицій “титульної нації” до положення меншини на фоні трансформації політичних структур обох

пострадянських країн. Стаття пропонує чимало цікавих думок і даних, що потребують подальшого вивчення і осмислення, зокрема ролі російськомовних меншин у демократичних процесах пострадянських країн.

Михайло Мінаков